

Jasmina Šepetavc

Superjunakinja v mačističnem Hollywoodu

Čudežna ženska | Wonder Woman

letu 2017

režija **Patty Jenkins**

država **ZDA, Kitajska, Hong Kong,**

VB, Italija, Kanada, Nova Zelandija

dolžina **141'**

Ko je **Čudežna ženska** (Wonder Woman, 2017, Patty Jenkins) prišla v kinematografe po svetu, je bilo v vsaki reviji in časopisu, ki premore oddelek filmske kritike, mogoče prebrati, da je film feministično čudo, ki ga v današnjem času še kako potrebujemo. Znak, da se mačistični Hollywood mehča za ženske like. Da je film z žensko protagonistko in žensko režiserko lahko ne samo uspešen, temveč postane pravi *blockbuster* in *ballbuster* v odnosu do moških filmskih industrialcev, ki pravijo, da »babji« film ne more uspeti, ali nostalgičnih moških gledalcev, ki se histerično jezno in jokavo vnaprej odpovejo filmom, v katerih dekline ni le pasiven okras starih dobrih moških protagonistov (zadnji od teh filmov je na primer *remake* Izganjalcev duhov). Tako ni nič čudnega, da so ženske, prepotrebne superjunakinj v filmu, masovno hodile gledat *Čudežno žensko*, a večje presenečenje je bil odziv moških gledalcev, ki filma niso samo gledali, temveč so v kritikah večkrat zapisali svoje občutke ganjenosti nad podobo močne in emancipirane Diane. In tako sem odšla v kino tudi sama, s prijateljico Katjo, s katero skozi leto bereva teorijo feminizma, ki naj bi jo *Čudežna ženska* utelešala in pokazala masi svetovnih gledalcev.

Tako sem se tudi znašla v nekakšnem ambivalentnem odnosu do *Čudežne ženske* kot ikone feminizma. Če se lotiš kritike filma z ženskimi protagonistkami, in to v hollywoodskih filmih, ki so jih za nameček režirale redke ženske režiserke (v tem primeru Patty Jenkins, znana po filmu **Pošast**, za katerega je leta 2003 Charlize Theron dobila oskarja, Patty Jenkins pa vse do *Čudežne ženske* dovolj zgovorno ni dobila več priložnosti za režijo filma), se zdi, kot da gledaš podarjenemu konju v zobe. Težava ni v tem, da pokroviteljsko podarjeno žival imenuješ kot to, kar zares je, kljuse, temveč da to kljuse lahko pomeni tvoje dolgoročno preživetje. Dovolj s prispodobami: kritika filma, ki se ti zdi enostavno slab, je eno, težko

pa je začeti kritiko enega redkih filmov, ki prikazuje ženske potenciale in je plod ženskih kreativnih moči. Ne samo to, filma, katerega uspeh lahko pomeni razliko med tem, da dobimo vse več ženskih režiserk, kompleksnih protagonistk in redefinicijo superjunakov, in tem, da njegov polom služi vedno novim utemeljitvam, zakaj »babji« filmi ne delujejo. Večna dilema feministične kritike! Ker pa je *Čudežna ženska* že globalni hit in dobi svoje nadaljevanje leta 2019, lahko mirneje rečem, da film pač ni dober.

So stvari, ki delujejo: v prvem delu srečamo mlado Diano na fiktivnem otoku med Amazonkami, izjemnimi bojevnkami, ki jih vodi njena mati. Če zamižimo na eno oko – Amazonke so v večini bele svetlolase manekenke znamke Victoria's Secret –, lahko rečemo, da prvi del obljublja neke vrste emancipacijo in solidno nastavi nadaljevanje zgodbe: Diana se skozi trmo in materinemu nasprotovanju navkljub izuri v močno bojevnico, katere usoda bo, kot kažejo vsi znaki, veličastnejša od premera skritega otoka. Pozneje v morje strmoglavi letalo, na katerem je Steve Trevor, ki ga Diana reši pred utopitvijo. Ko otok napadejo še – takoj zakodirani kot zlobni, medtem ko Trevor s sinjemodrimi očmi pač ne more biti *the bad guy* – Nemci, se Diana odloči, da bo zapustila otok, mamu in sestre ter odšla neznano kam s tujcem, ki ji govori o neznani vojni. Na tej točki je že jasno, da soliden film rapidno strmoglavlja: ko vstopi v sliko Trevor, začne med njima z Diano potekati klišejska izmenjava spolnih kodov (»Bi rekel, da si povprečen predstavnik svoje vrste?« vpraša Diana golega Trevorja. »Rekel bi, da sem nadpovprečen,« odgovori ta). Ko se z jadrnico peljeta proti Londonu, dobimo novo dozo spogledovanja in popoln izbris Dianine biseksualnosti ter amazonske (priznajmo si) pretežne lezbičnosti. Diana se je, kot izvemo, vsega o »mesenih užitkih« naučila iz knjig, ki so zaključile, da so moški potrebni za reprodukcijo, ne pa tudi za užitek. Iz knjig? Resno? Doma odprem prvi del stripa, posebne izdaje ob izidu filma, in preberem, da je Diana imela ljubimke Kasio in Megharo in Evralyne in ... Žalostna ironija izbrisa nenormativne seksualnosti je v tem, da je bila *Čudežna ženska* v 50. letih prejšnjega stoletja cenzurirana, češ da zapeljuje mlada dekleta v lezbištvo, leta 2017 pa je njena biseksualnost praktično izbrisana. Skoraj 70 let pozneje! Če naj že verjamemo – kar zahteva res veliko vere v fikcijo, četudi imamo opraviti s filmom o superjunakih –, da je za privlačnost med dvema likoma dovolj, da sta nasprotnega spola, in da ti moški pade čisto dobesedno na glavo, potem bi bila njuna privlačnost bolj verjetna, če Diana ne bi bila prikazana kot najbolj naivna in nedolžna hollywoodska protagonistka po Doroteji iz **Čarovnika iz Oza** (The Wizard of Oz, 1939, Victor Fleming). Tako kot Doroteja išče čarovnika, Diana išče Aresa, ki naj bi ljudi zapeljeval v zlo vojskovanje. Nekaj modnih kostumov, tri moške pomagače, veliko pripomb na njeno lepoto



in vzburljivost, preizkus teoretičnega znanja s Trevorjem v eni strastni noči, nekaj borb, joka in razočaranj pozneje Diana najde mitološkega boga vojne (resničen je!) in ga – pazi, hud *spoiler* – premaga. In to z ljubeznijo! Vojaki se zbudijo iz transa, vojna se konča, edina nehollywoodska poteza filma pa je, da fant ne dobi dekleta, temveč dekle skozi desetletja živi zvesto s svojimi spomini na njenega enega in edinega (ja, res je, njena največja supermoč v eri dominacije mladosti in mikavnosti je navsezadnje tudi to, da se ne stara in ostaja lepa).

In težava je tudi v lepoti oziroma v tem, kar označujemo za lepo in kar prikazujemo na filmu: Diano, ki jo igra nekdanja manekenka Gal Gadot, so zaradi značilne bikini oprave in škornjev s platformami nekateri označili za seks simbol, drugi za antifeministično superjunakinjo, kar je težava, vredna nove razprave kje drugje. Vprašanje, kaj nosi in ali je privlačna, je popolnoma irelevantno, težava je v ozki hollywoodski definiciji privlačnosti in njenih implikacijah. Bil bi že čas ne samo za superjunakinjo, temveč superjunakinjo, ki je biseksualka, lezbijka, trans ženska, ki ne nosi obveznih pet in ki pred vsako bitko ne zaplapolala s svojimi dolgimi kodri, kot da dela reklamo za Pantene, ki je pegasta ali Afroameričanka ali Nigerijka ali Korejka ali Iranca ali ... Težava z zvezanostjo spola, lepote in značaja likov se v filmu pojavi še nekje drugje: v obliki antijunakinje dr. Maru (Elena Anaya), ki zlohotno poskuša uničiti človeštvo s korozivnim plinom. Sama ima iznakažen obraz, na katerem nosi masko. Nikoli ne izvemo njenih motivov, ki jo vodijo v iskanje propada človeštva; z njeno nekdanjo sliko (kjer je še nasmejana klasična lepota) je nakazan le en vzrok. Četudi imamo opraviti z ženskama

na obeh straneh, ženskama, ki sta kompleksni in vsaka zase briljantni (dr. Maru je najboljša znanstvenica, kar jih premore nemška vojska; Diana pa ni le izjemna bojevnica, temveč govori več kot 100 jezikov), je prevelik del filma in kodiranja v dobro in zlo odvisen preprosto od videza.

Historizacija lika je poučna vaja, da vidimo, kje smo danes. Tim Hanley v knjigi *Wonder Woman Unbound* (2014) piše, da je bila Diana najprej (precej radikalna) junakinja, ki jo je psiholog William Moulton Marston ustvaril med drugo svetovno vojno v prepričanju, da prihaja matriarhalni jutri. Po njegovi smrti je bila v petdesetih retradicionalizirana, v šestdesetih obsedeno zaljubljena in nezanimiva, v sedemdesetih, na vrhuncu feminizma, pa obujena, ampak na drugačen način, kot si je predstavljal Marston sam. Če si je na začetku zamislil čudežno žensko kot osebo, kakršna je lahko potencialno vsaka ženska (njegova branža feminizma je bilo prepričanje, da ženske niso enake moškimi, ampak boljše od njih), je v kempovski televizijski seriji iz 70. let Lynda Carter poosebljala izjemnost lika, ki jo je ločila od vsakdanjih žensk in njihovih moči. In na neki način novi film naredi podobno. Hanley upravičeno opozori, da je čudežna ženska že od vsega začetka tako feministična figura kot tudi fetiš, njene zgodovinske inkarnacije pa govorijo o kompleksnem preigravanju obeh plati in spolnih kodov časa. A če film tako enotno označimo za feminističnega, je na koncu le treba premisliti, kaj pojmuje kot feminizem danes in komu ga poskušamo prodati. S Katjo sva po filmu šli nazaj h knjigam in k drugim, boljšim filmom, ki pa feminizma niso nikoli uspeli prodati masam kot zaželeno robo. Navsezadnje to ne upe niti Čudežni ženski. **E**